

Анісімова Г. В.

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри екологічного права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

ВПЛИВ ПРИРОДНО-ПРАВОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ НА РОЗВИТОК ЕКОЛОГО-ПРАВОВОЇ ДОКТРИНИ, НАУКИ ТА ЗАКОНОДАВСТВА

1. Умови та виклики сьогодення вимагають розробки фундаментальних філософсько-правових основ, які б стали підґрунтям для оновленої сучасної еколого-правової доктрини, науки, праворозуміння та позитивно впливали на розвиток екологічного законодавства (*законодавчий екологічний процес*), практику його застосування. Система екологічного законодавства є вторинною стосовно системи екологічного права, виникає на її основі. Вхідження України до ЄС визнано стратегічною метою держави, тому нагальним завданням сучасної юридичної науки та думки є формування цілісної, логічно узгодженої національної правової доктрини як теоретичної основи нормотворчих процесів.

З перекладу з латинського (*doctrina*) означає вчення. На підставі аналізу сучасної еколого-правової монографічної літератури, наукових статей та доповідей можна констатувати, що досі відсутня єдність поглядів щодо типу праворозуміння, що не дозволяє сформувати дієву еколого-правову доктрину, уникнути суперечок у правотворчій діяльності, прогалин у правозастосовній діяльності. При проведенні дослідження наукових джерел можна виділити наступні визначення юридичної доктрини: 1) вчення (теорія) як сукупність теоретичних положень про правові явища; 2) державна програма (концепція) регулювання суспільних відносин, постановка цілей, завдань, визначення засобів для їх реалізації; 3) сукупність загальних начал, відправних принципів права, підтримуваних або санкціонованих державою; 4) керівні теоретичні принципи, засадничі правові дефініції; 5) наукові праці авторитетних дослідників; 6) точки зору вчених-юристів з певних питань правотворчості та правозастосування та ін. Можемо зробити висновок, що поняття «доктрина» є складним та комплексним, багатоспектним.

В сучасних умовах маємо говорити, це підтверджено багатьма науковцями, про становлення природно-правової доктрини та еколого-правової, які пов'язані національною правовою доктриною. Еколого-правова доктрина має похідний характер від науки екологічного права. Своєчасним та необхідним для сучасної еколого-правової науки України, але досить дискусійним, є дослідження проведені О.О. Орєндарець [3, с. 7-8]. Авторкою доцільно було б чіткіше визначити та проаналізувати вплив еколого-правової науки на правову до-

ктрину, формування державної екологічної політики, дослідити міждисциплінарні зв'язки.

До предмета науки екологічного права належать не лише галузеві норми та інститути, але й дослідження еколого-правових відносин, що регулюються іншими галузями законодавства. Саме наука екологічного права є джерелом для оновлення концептуальних підходів до праворозуміння, розробки еколого-правової доктрини, подальшої законотворчої діяльності, систематизації екологічного законодавства. Концепція природного права істотно впливає на розвиток еколого-правової доктрини, науки та законодавства. Загальновідомо, що концепція природного права походить своїм корінням у старовину. Достатньо згадати думку Аристотеля про те, що мета людства полягає не в тому, щоб жити, а щоб жити гідним чином. В сучасних умовах це означає, що людина, її життя і здоров'я, безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Природне право суттєво позначається на формуванні сучасних інститутів екологічного законодавства, а саме: права власності на природні ресурси, екологічних прав та обов'язків; права загального природокористування тощо. А також позначається на низці природних екологічних прав на: безпечне довкілля, безпечні та якісні продукти харчування, отримання екологічної інформації, безперешкодного доступу до природних ресурсів, які є об'єктом права власності Українського народу, володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю та ін. Практично всі ці положення закріплені в Основному Законі України та є складниками конституційно-правової доктрини, що безумовно суттєво впливає на розвиток еколого-правової доктрини, науки та законодавства. Сучасна конституційна доктрина не розглядає право природне й позитивне як антиподи. На її розвиток суттєво впливає концепція природного права, основним постулатом якої став висновок про існування вищих, постійно діючих, не залежних від держави норм і принципів, у яких втілені розум, справедливість, об'єктивний порядок цінностей. Ця концепція розглядається як підґрунтя конституційних (суб'єктивних) прав, що безпосередньо трансформуються в екологічні. В основу Конституції України покладений природно-правовий тип праворозуміння. Відповідного до цього підходу, права та свободи людини, закріплені в загальновищних принципах і нормах міжнародного права, є критерієм правової першооснови для національної системи позитивного права. На цих теоретичних підставах побудована і практика європейського правосуддя.

Як доречно В. І. Андрейцев, наукові доктрини, які базуються на вимогах чинного екологічного законодавства з урахуванням тенденції його вдосконалення та концептуальних ідей окремих наукових шкіл, не беруть до уваги усієї гами законодавчого регулювання екологічних правовідносин. Це, у свою чергу, вносить певний дисбаланс у розвиток науки, а отже, і навчальної дисципліни, і, як наслідок, веде до формування у фахівців юридичного профілю різних еколого-правничих світоглядів і праворозуміння [4, с. 97].

2. Ідеологічною основою екологічних прав людини стала природно-правова доктрина, що висула домінанту про природні права людини, які держава повинна забезпечувати та охороняти, і які вона не може ні обмежувати, ні відмінити, ні порушувати. Але є певні особливості, пов'язані з можливістю обме-

ження деяких природних екологічних прав, передбачених Конституцією, й до переліку прав, які не підлягають обмеженню екологічні не відносяться (ст. 64). Питання щодо обмеження природних екологічних права має чіткі відзнаки. Хоча б порівняти можливість обмеження права власності на природні ресурси та права на безпечне навколишнє середовище. Безумовно, окреслене питання потребує додаткового дослідження. У міру свого розвитку природно-правова доктрина набула багатоманітного трактування серед представників, проте принципи невідчужуваності прав людини залишається незмінним, створюючи простір для розвитку особистості, для самовизначення особи, її автономії свободи, для забезпечення стійкості суспільства, запобігання конфліктам тощо. Природні екологічні права формують умови життєдіяльності людей, які об'єктивно їм потрібні. Вони є основою для виникнення та розвитку численних екологічних прав. За сучасних умов існують усі підстави, щоб вести мову не про сукупність природних прав, а про постійну їх систему, частиною якої являються, безумовно, екологічні природні права. Дозволи та заборони, обов'язки та інші імперативні приписи визначені в екологічному законодавстві встановлюють межі екологічних правовідносин, обумовлені публічними та приватними (особистими) екологічними інтересами

3. На практиці позитивістський і природно-правовий підходи до права цілком можуть поєднуватися. Це відбувається в тих випадках, коли норми природного екологічного права отримують закріплення в чинному законодавстві (саме по цьому шляху і йде сучасна практика правотворчості). Якщо між цими двома підходами немає внутрішнього протиріччя, тобто якщо норми позитивного права відповідають нормам і принципам природного права, можливо констатувати, що на практиці йде процес позитивації природного права в екологічне законодавство й виникають природні екологічні правовідносини, як вид екологічних правовідносин. Важливий висновок зробив А.В. Кузьмін, який демонструє, що «цінності природного права не зникають, навіть будучи поглиненими позитивним правом. Просто вони переходять в категорію узаконених, лише частково залишаючись у сфері чисто моральних цінностей. Очевидно також і те, що природне право, навіть не будучи офіційним регулятором суспільних відносин, робить вагомий вплив на всі форми юридичної діяльності» [2, с. 10-11].

4. За змістом природні екологічні права пов'язані з моральними вимогами, так званий «моральний мінімум», який представники природної школи розглядали як ядро суті природного права. Безумовно розбіжності між природним правом та еколого-правовою доктриною, наукою, законодавством неминучі. Тому що весь юридично значущий зміст природних екологічних прав (через їх природну невичерпність і постійний саморозвиток) не може бути повною мірою відображений у вигляді відповідних норм законодавства. Наприклад, за рамками міжнародно-правових актів завжди залишатимуться деякі ідеї, принципи і норми, які ще не отримали віддзеркалення в офіційних документах, проте вже вважаються загальноновизнаними в міжнародному співтоваристві. Доцільно враховувати і той факт, що розуміння природних екологічних прав залежить від рівня еколого-правової культури та правосвідомості суспільства, й у різні

часи воно має неоднакове «забарвлення». Воно не може залишатися вічним і незмінним.

5. Слід погодитися з точкою зору В. І. Андрейцева, що еколого-правова наука має запропонувати ефективні моделі вирішення екологічних проблем в сучасних умовах, адаптованих до європейських нормативів і стандартів подолання кризових явищ екологічного спрямування. А також підтримати його пропозицію щодо доцільності змістовного оновлення, внесення відповідних змін, а також перейменування Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» у «Про основи екологічного законодавства України» [1, с. 15], в подальшому, безумовно, – це розробка та прийняття Екологічного кодексу України на підставі єдиної еколого-правової доктрини.

Список літератури:

1. Андрейцев В. І. Актуальні проблеми науки екологічного права [Текст] / В.І. Андрейцев // Екологічне право в системі міждисциплінарних зв'язків: методологічні засади: матеріали «круглого столу» (Харків, 4 груд. 2015 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Х.: Право, 2015. – 344 с.
2. Кузьмін А.В. Поняття естественного права (к проблеме правопонимания) [Текст] / А. В. Кузьмин // История государства и права. – 2003. – № 6. – С. 10-11.
3. Орендарець О. О. Розвиток науки екологічного права [Текст]: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Олена Олександрівна Орендарець; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2015. – 16 с.
4. Правова доктрина України [Текст]: моногр. [у 5-ти т. Доктринальні проблеми екологічного, аграрного та господарського права] / [Ю. С. Шемшученко, А. П. Гетьман, В. І. Андрейцев та ін.]; за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. – Х.: Право, 2013. – 848 с.

Східноукраїнська наукова
юридична організація

МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ

**РІВЕНЬ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА НЕОБХІДНІСТЬ
ВПЛИВУ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ
НА НОРМОТВОРЧУ ДІЯЛЬНІСТЬ
ТА ЮРИДИЧНУ ПРАКТИКУ**

5-6 лютого 2016 р.

Харків

**Східноукраїнська наукова
юридична організація**

**МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ**

**«РІВЕНЬ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА НЕОБХІДНІСТЬ
ВПЛИВУ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ НА НОРМОТВОРЧУ
ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ЮРИДИЧНУ ПРАКТИКУ»**

5-6 лютого 2016 р.

**м. Харків
2016**

Р 49 Рівень ефективності та необхідність впливу юридичної науки на нормотворчу діяльність та юридичну практику: Міжнародна науково-практична конференція, м. Харків, 5-6 лютого 2016 р. – Х. : Східноукраїнська наукова юридична організація, 2016. – 112 с.

Подані на конференцію матеріали видаються в авторській редакції.

СЕКЦІЯ 1. ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Заболотна Н. Я.

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ОЗНАК
НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ДОГОВОРУ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО АКТА 6

Прокоп Н. М.

ХАРАКТЕРИСТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ А. ШЕПТИЦЬКИМ
В УКРАЇНСЬКОМУ ДЕРЖАВОТВОРЕННІ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX СТ 9

Теслюк І. В.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНІ 12

СЕКЦІЯ 2. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО, МУНИЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

Запара С. І., Щербак М. О.

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ
НЕЗАЛЕЖНОГО ОЦІНЮВАННЯ РОБОТИ СУДДІ 16

Смук М. М.

НАРОДОВЛАДДА ЯК ВИРАЖЕННЯ НАРОДНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ 18

СЕКЦІЯ 3. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, СІМЕЙНЕ ПРАВО, ЖИТЛОВЕ ПРАВО

Бочарніков Д. І.

ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ГРОМАДЯН НА ЖИТЛО В ПРОЄКТІ
ЖИТЛОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ 22

Водоп'ян Т. В.

ЗМІНА ІМЕНІ МАЛОЛІТНЬОЇ ДИТИНИ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ 25

Грищенко М. В.

ПОНЯТТЯ ПИСЬМОВИХ ДОКАЗІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ 27

Давидова Н. О.

КЛАСИФІКАЦІЯ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
ЯК СУБ'ЄКТІВ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА 29

Заєць К. В.

ПРАВО НА ЖИТЛО ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ТА ЗАХИСТУ 32

Півовар Д. П.

ПРИНЦИП СВОБОДИ ДОГОВОРУ ПРИ УКЛАДАННІ ТИПОВОГО ДОГОВОРУ 36

Рассолахіна О. А.

ЕКСПЕРТИЗА ПОЗНАЧЕНЬ ТОРГОВЕЛЬНИХ МАРОК ТА ДОМЕННІ ІМЕНА 38

Федорова Н. В.

ЗАХИСТ ТЕЛЕФОРМАТУ ВІДІВІД ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ 40

СЕКЦІЯ 4. ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

Гобленко К. В.

АЛЬТЕРНАТИВНЕ РОЗВ'ЯЗАННЯ СПОРІВ
В ПРИВАТНОМУ ПРАВІ. ІНСТИТУТ МЕДІАЦІЇ..... 44

Кадала В. В.

ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАЛІЗНИЦЬ У НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ..... 45

Попова О. Я.

МОРАТОРІЙ НА ВІДЧУЖЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО
ПРИЗНАЧЕННЯ В УКРАЇНІ: ЯК ЦЕ ПРАЦЮЄ ТА КОМУ ВИГІДНО..... 49

СЕКЦІЯ 5. ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО, ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО, АГРАРНЕ ПРАВО

Анісімова Г. В.

ВПЛИВ ПРИРОДНО-ПРАВОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ НА РОЗВИТОК
ЕКОЛОГО-ПРАВОВОЇ ДОКТРИНИ, НАУКИ ТА ЗАКОНОДАВСТВА..... 52

Попова О. Я.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ АКРЕДИТИВУ ТА ІНКАСОВИХ ДОРУЧЕНЬ
ПРИ РОЗРАХУНКУ МІЖ СУБ'ЄКТАМИ ГОСПОДАРИВАННЯ..... 56

СЕКЦІЯ 6. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ ПРАВО, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

Мілієнко О. А.

ЗАКОНОДАВЧІ ПІДХОДИ ДО ЗАКРІПЛЕННЯ ПРИНЦИПІВ ГЛАСНОСТІ
ТА ВІДКРИТОСТІ СУДОЧИНСТВА..... 59

Нечпорок І. В.

НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ ЗАСТОСУВАННЯ ПОДАТКОВОГО КОМПРІМІСУ..... 61

Новіков В. В.

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ..... 63

Тімашов В. О.

РОЛЬ ВЕНЕЦІАНСЬКОЇ КОМІСІЇ У РЕФОРМУВАННІ СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ..... 67

СЕКЦІЯ 7. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА

Бобік В. П.

ПРАВО ОСОБИ НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНИНІСТЬ
ТА ЙОГО ОБМЕЖЕННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ..... 70

Жук М. С.

МЕЖІ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ ЩОДО СПІВУЧАСНИКІВ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, МАТЕРІАЛИ ПРОВАДЖЕННЯ
ЩОДО ЯКИХ ВИДІЛЕНІ В ОКРЕМЕ ПРОВАДЖЕННЯ..... 73

Жуков М. С.

ОСОБЛИВОСТІ ВІДБУВАННЯ ПОКАРАНЬ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ
В ОКРЕМИХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ..... 77

Олійник В. І.

ВПЛИВ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ НА ПОНЯТТІЙНИЙ АППАРАТ,
ВИКОРИСТАНИЙ В ЗАКОНОДАВСТВІ ПРО ДЕРЖАВНУ ТАЄМНИЦЮ..... 80

Пушкар О. А.

ЗМІШАНА ФОРМА ВИНИ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ
ПЕРІОДУ ПОЛОВИНА ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТОЛІТТЯ..... 82

Столітній А. В.

ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ ЯК СТАДІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ..... 85

Федотова Г. В.

ПРОБЛЕМИ СПІВВІДНОШЕННЯ ІНСТИТУТІВ СУДИМОСТІ, КРИМІНАЛЬНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ПОКАРАННЯ ЗА КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОСТУПОК..... 88

Харченко С. В.

ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФІКСАЦІЇ ПОКАЗАНЬ
НЕПОВНОЛІТНІХ ПІДОЗРЮВАНИХ..... 91

Харченко С. В.

ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ ЗА УЧАСТІ
НЕПОВНОЛІТНІХ ПІДОЗРЮВАНИХ..... 94

Черняк Н. Н., Блохін О. С.

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧИХ ТА ОПЕРАТИВНИХ
ПІДРОЗДІЛІВ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ..... 97

Чорноусько М. В.

НАГЛЯД ПРОКУРОРА ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО
ПРОВАДЖЕННЯ: ПРИРОДА ТА СУТНІСТЬ З ПОЗИЦІЇ ЗМІН ДО КОНСТИТУЦІЇ
УКРАЇНИ В ЧАСТИНІ ПРАВОСУДЦЯ..... 99

СЕКЦІЯ 8. МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ПРАВО ТА МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

Дракохруст Т. В., Дмитренко Т. С.

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ ПРАВОВОГО СТАТУСУ БІЖЕНЦІВ
ТА ЇХНЬОГО ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ..... 104

Мищенко Н. В.

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРОФИДІ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ ТА КОРУПЦІЇ..... 107